דמשכא להו תקופת תמוז עד חגא והוי להו צערא [א] והאמר רבא [א] מצטער פטור מן הסוכה נהי דפטור בעוטי [ב] מי מבעטי מיד הקב"ה יושב ומשחק עליהן שנאמר [1] יושב בשמים ישחק וגו' א"ר יצחק אין שחוק לפני הקב"ה אלא אותו היום בלבד איכא דמתני להא דרבי יצחק אהא דתניא רבי יוסי אומר לעתיד לבא באין עובדי כוכבים ומתגיירין ומי מקבלינן מינייהו והתניא [ג] אין מקבלין גרים לימות המשיח כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה אלא שנעשו גרים גרורים ומניחין תפילין בראשיהן תפילין בזרועותיהם ציצית בבגדיהם מזוזה בפתחיהם כיון שרואין מלחמת גוג ומגוג אומר להן על מה באתם אומרים לו על ה' ועל משיחו שנאמר [2] למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק [וגו'] וכל אחד מנתק מצותו והולך שנאמר [3] נתנתקה את מוסרותימו [וגו'] והקב"ה יושב ומשחק שנאמר יושב בשמים ישחק [וגו'] א"ר יצחק אין לו להקב"ה שחוק אלא אותו היום בלבד איני והא אמר רב יהודה אמר רב שתים עשרה שעות הוי היום [ד] שלש הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה שניות יושב ודן את כל העולם כולו כיון שרואה שנתחייב עולם כלייה עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים שלישיות [ה] יושב וזן את כל העולם כולו מקרני ראמים עד ביצי כנים רביעיות יושב ומשחק עם לויתן שנאמר [4] לויתן זה יצרת לשחק בו אמר רב נחמן בר יצחק עם בריותיו משחק ועל בריותיו אינו משחק אלא אותו היום בלבד א"ל רב אחא לרב נחמן בר יצחק מיום שחרב בית המקדש אין שחוק להקב"ה ומנלן דליכא שחוק אילימא מדכתיב [5] ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה וגו' דלמא ההוא יומא ותו לא אלא דכתיב [6] אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי דלמא שכחה הוא דליכא אבל שחוק מיהא איכא אלא מהא [7] החשיתי מעולם אחריש אתאפק וגו' ברביעיות מאי עביד יושב ומלמד תינוקות של בית רבן תורה שנאמר [8] את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים למי יורה דעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב ולעתיקי משדים ומעיקרא מאן הוה מיגמר להו איבעית אימא מיטטרון ואיבעית אימא הא והא עביד ובליליא מאי עביד איבעית אימא מעין יממא ואיבעית אימא רוכב על כרוב קל שלו ושט בשמונה עשר אלף עולמות שנאמר [9] רכב אלהים רבותים אלפי שנאן אל תקרי שנאן אלא שאינן ואיבעית אימא יושב ושומע שירה מפי חיות שנאמר [10] יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי [ו] אמר רבי לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין לו גחלי רתמים שנאמר [11] הקוטפים מלוח עלי שיח ושורש רתמים לחמם [ז] אמר ריש לקיש כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי מה טעם יומם יצוה ה' חסדו משום דבלילה שירו עמי איכא דאמרי [ח] אמר ר"ל [ט] כל העוסק בתורה [ט] בעולם הזה הדומה ללילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד בעולם הבא הדומה ליום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו [וגו'] אמר רב יהודה אמר שמואל מאי דכתיב [12] ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא מושל בו למה נמשלו בני אדם כדגי הים לומר לך מה דגים שבים כיון שעולין ליבשה מיד מתים אף בני אדם כיון שפורשין מדברי תורה ומן המצות מיד מתים דבר אחר מה דגים שבים כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים כך בני אדם כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים איבעית אימא בעולם הזה ואיבעית אימא לעולם הבא איבעית אימא בעולם הזה כדר' חנינא [י] דא"ר חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנאמר [13] צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם ואיבעית אימא לעולם הבא כדרשב"ל דאמר רבי שמעון בן לקיש [כ] אין גיהנם לעתיד לבא אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה ומקדיר רשעים נידונין בה וצדיקים מתרפאין בה רשעים נידונין בה

דמשכא תקופת תמוז. א] ואין תקופת תשרי נופלת עד לאחר החג: **יושב בשמים ישחק.** גבי נתנתקה את מוסרותימו כתיב: **אלא שנעשו גרים גרורים.** מאליהן מתגיירין ואנן לא מקבלינן דמשום גדולתן דישראל קא עבדי דכתיב (ישעיה נד) מי גר אתך בעניותיך עליך יפול בעשירותיך: [**יושב ודן.** כרבי יוסי דאמר במסכת ר"ה (טז.) אדם נידון בכל יום דכתיב (מ"א ח) דבר יום ביומו]: **יושב וזן.** קובע להם מהיכן תוזמן להם פרנסתן: **קרני ראמים.** חיה גדולה: **ביצי כנים.** מינא הוא דמתקרי ביצי כנים ודקין הן והוא איגבא (ג) בלשון ארמית ובלע"ז לינטרי"ש: **על בריותיו.** על עבירות שעושין בריותיו אינו משחק אלא אותו היום: **גמולי מחלב.** שמתו כשהן קטנים: **עתיקי.** כמו (איוב ט) המעתיק הרים לשון סילוק: **אלא שאינן.** ב' אלפים חסירין מריבותים: **יומם יצוה.** דן וזן ומלמד תורה: **ובלילה שירו עמי.** ובלילה נוהג שירו (למעלה) עמי למטה שאף דוד לא היה מנמנם אלא כשינת הסוס וכל הלילה מתעסק בשירות ותושבחות ובתורה כדאמרינן בריש מס' ברכות (דף ג:): (א) **חוט של חסד.** נותן חינו בעיני הבריות: **הפוסק מדברי תורה.** מי שעוסק בתורה ופוסק על דברי שיחה בטלה: **מלוח.** דברים נמלוחים (ג) ועיקר. נ"א הנכתב בלוחות: **הכל בידי שמים.** מחושות ומכאובות הבאים לאדם כולם על ידי גזירת שמים: **חוץ מצנים פחים.** צנים צנה. פחים חולי הבא ע"י חום כמו (שיר ג) עד שיפוח היום:

ומניחין תפילין בראשיהן וציצית בבגדיהן וכו' עד נתנתקה את מוסרותימו. בירושלמי בפרק אין מעמידין דריש נתנתקה את מוסרותימו זו מצות תפילין ונשליכה ממנו עבותימו זו מצות ציצית: **אין** שחוק לפני הקב"ה. והא דאמרינן בסוף הזהב (ב"מ דף נט:) חייך ואמר נצחוני בני אינו אלא בדיחותא בעלמא:

שניות יושב ודן. יש אומרים כי לכך תקנו בקדושת מוסף לומר ממקומו הוא יפן כי שתם מוסף בשניות בא ואז הוא יושב ודן ואנו מתפללין שיפנה מכסא דין לשבת בכסא רחמים ואין נראה דלמאי דמסקינן בסמוך (לקמן ד:) ראשונה יושב ודן לא יתכן אלא ודאי מטבע של תפלה כך הוא: **אם** אשכחך ירושלם תשכח ימיני. פשטיה דקרא כך אם אשכחך ירושלים שנשיר שיר ה' על אדמת נכר תשכח ימיני מלנגן בכנור תדבק לשוני לחכי אם ארצה לשורר בפה אם לא אזכרכי:

הקוטפים מלוח עלי שיח. פשטיה דקרא מיירי בעניים האוכלין העשבים שנקראו מלוחים כמו אבותינו אכלו מלוחים אף אנו נאכל מלוחים בפרק האומר בקדושין (דף סו.) עלי שיח כלומר אצל האילנות ולא בבית: **הכל** בידי שמים חוץ מצנים פחים. פי' כל המאורעות הבאות על האדם מידי יום יום בידי שמים ואין אדם יכול להרחיק נפשו מהן חוץ מצנים פחים קור וחום פחים כמו (תהלים יא) ימטר על רשעים פחים ולשון תלמוד יפחו בלועך ניפק לקיבליה פרק שני דסנהדרין (דף יח:): **שומר** נפשו ירחק מהם. והא דאמרינן בפרק המקבל (ב"מ דף קז: ושם) והסיר ה' ממך כל חולי זו צנה אלמא בידי שמים היא י"ל דהכי קאמר שיתן לך מלבושים שתוכל להציל מן הצנה והא דאמרינן בויקרא רבה (ה) אנטונינוס הוה קא אזיל באורחא א"ל לרבי צלי עלי א"ל יהא רעוא דתישתזיב מן צנתא א"ל דא צלותא בתמיה (ב) ימר דאתכסי וצנתא אזלא אמר ליה יהא רעוא דתישתזיב מן שרבא אמר ליה דא ודאי צלותא דכתיב ואין נסתר מחמתו ור' היה מתפלל שיכסה העת בעננים להיות לו צל אלמא לא היה ביד אנטונינוס להציל מן החמה ויש לומר דהיינו ודאי לאדם שהולך אנה ואנה כאנטונינוס לא היה בידו להסתר מן החמה אבל ביושב בביתו יבנה לו בית הקיץ וחדר קרה והא דאמרינן (נ) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים התם מיירי במה שנגזר עליו בשעת יצירה כגון (ס) גבור או חלש עני או עשיר חכם או טפש אבל צדיק ורשע לא כי שני דרכים נתונים לפניו הטוב והרע:

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה ב סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרמ סעיף ד:
ד ב טוש"ע א"ח סימן תרלט סעי' ז בהג"ה:
ה ג מיי' פי"ג מהלכות איסורי ביאה הל' טו:
ו ד מיי' פ"ג מהל' ת"ת הל' יג סמג עשין יב:

◆

לעזי רש"י

לינטרי"ש [לינטריי"ש], ביצי-כינים.

◆

מוסף רש"י

מצטער. שהסוכה מצערתו (סוכה כו.). הכל בידי שמים. אם באים פורעניות על האדם גזירת המלך היא (כתובות ל.). חוץ מצנים פחים. קור וחום שפעמים שבאים בפשיעה (שם) או: צנים פחים, קור הטופח (ב"מ קז:). או: הצנה והקור פח ומוקש בדרך עקש, כי בידו הדבר תלוי להשמר מן הצנה (רשב"ם ב"ב קמד.).

◆

רבינו חננאל

עכשיו ונקיטנה אומר להם שוטים מי שטרח בערב שבת וכו': א"ר יהודה אמר רב י"ב שעות הוי היום. שלש ראשונות הקב"ה מתעסק בתורה. שניות יושב ודן כל העולם כיון שרואה שנתחייב כל העולם כלייה עומד מכסא דין ויושב (בכסא) [על כסא] רחמים. שלישית יושב וזן כל העולם מקרני ראמים ועד ביצי כנים. (נמחק כמו חצי שורה) ואסיקנא מיום שחרב בהמ"ק אין שמחה לפני כסא הכבוד שנא' ויקרא ה' אלהים צבאות וגו' וכתיב החשיתי מעולם אחריש אתאפק וגו' אלא רביעית מאי עביד מלמד תינוקות של בית רבן שנאמר את מי יורה דעה למי יורה דעה לגמולי מחלב וכו'. איבעית אימא שומע שירה מן החיות שנא' יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי: א"ר לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים שנאמר הקוטפים מלוח עלי שיח שורש רתמים לחמם פי' הקוטפים ד"ת שניתנו בלוחות ומתעסקין עלי שיחות שורש רתמים לחמם: אמר ר"ש לקיש אין גיהנם לעולם הבא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה ומקדירה

מסורת הש"ס

א) סוכה כו., ב) יבמות כד:, ג) [לקמן ד:], ד) שבת קי:, ה) חגיגה יב:, ו) [חגיגה שם], ז) שם, ח) [פסחים נ: ב"מ פג:], ט) ב"מ קז: ב"ב קמד: כתובות ל. ע"ש, י) [נדרים מ: וע"ש בהר"ן], כ) [נזיר לג.], ל) בס"א: דברים למלוחים, מ) [פרשת מצורע טז], נ) [ברכות לג:], ס) [נדה טז:].

◆

תורה אור השלם

1. יושב בשמים ישחק אדני ילעג למו: תהלים ב ד
2. למה רגשו גוים ולאמים יהגו ריק: יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על יי ועל משיחו: תהלים ב א-ב
3. ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבתימו: תהלים ב ג
4. שם אניות יהלכון לויתן זה יצרת לשחק בו: תהלים קד כו
5. ויקרא אדני אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגר שק: ישעיהו כב יב
6. אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני: תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי: תהלים קלז ה-ו
7. החשיתי מעולם אחריש אתאפק כיולדה אפעה אשם ואשאף יחד: ישעיהו מב יד
8. את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים: ישעיהו כח ט
9. רכב אלהים רבתים אלפי שנאן אדני בם סיני בקדש: תהלים סח יח
10. יומם יצוה יי חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לאל חיי: תהלים מב ט
11. הקטפים מלוח עלי שיח ושרש רתמים לחמם: איוב ל ד
12. ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא משל בו: חבקוק א יד
13. צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם: משלי כב ה

◆

גליון הש"ס

גמ' ג' הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה. עיין ילקוט פרשה כי תשא דף קח ע"ג בפסוק וישב העם:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חוט נ"ל אחר ד"ה מלוח: (ב) תוס' ד"ה שומר וכו' בתמיה ימר חד כסו וצנתא אזלא:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה דמשכא כו'. נ"ב עי' גיטין דף לא ע"ב תוס' ד"ה בקידוס וכו' ודו"ק: